

ЗМІСТ КОМПЕТЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

THE CONTENT OF THE COMPETENCE OF THE NATIONAL AGENCY FOR THE PREVENTION OF CORRUPTION

Продан А.О., аспірантка кафедри службового та медичного права

Навчально-науковий інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті досліджено зміст компетенції Національного агентства з питань запобігання корупції та показано теоретичні й практичні аспекти, що потребують відповідного наукового дослідження, задля підвищення ефективності діяльності повноважних суб'єктів, з поміж яких чільне місце займає Національне агентство з питань запобігання корупції. Показано, що в одних випадках повноваження, що визначені у законодавстві належать та реалізуються виключно даним органом, а в окремих випадках, повноваження розподілені між іншими антикорупційними органами. Встановлено, що компетенція це комплексне поняття і визначається як повноваження, а отже, як права і обов'язки. Проведений аналіз свідчить, що Національне агентство з питань запобігання корупції має повноваження, які можна об'єднати у такі групи: контрольно-наглядові; організаційні; координаційні; юрисдикційні. Визначаючи напрями (функції) діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції обґрунтовано думку, що діяльність даного суб'єкту, на відміну від інших органів запобігання корупції, є багатофункціональною і забезпечує у визначеному законодавством обсязі значну кількість напрямів діяльності. Цим визначається їх особливе значення у реалізації державної антикорупційної політики.

На основі проведеного аналізу повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції наведено думку про доцільність об'єднання повноважень Агентства у такі групи: контрольно-наглядові; організаційні; координаційні; юрисдикційні. Зважаючи на вище зазначене, обґрунтовано висновок про необхідність розробки та прийняття Закону України «Про Національне агентство з питань запобігання корупції», який би і увібрав досліджувані нами групи повноважень, організаційну структуру, зокрема перелік структурних підрозділів, їх матеріальне та фінансове забезпечення, а також підстави та види юридичної відповідальності працівників Національного агентства за прийняття неправомірних рішень чи вчинення інших правопорушень.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус; корупція; компетенція, повноваження, Національне агентство з питань запобігання корупції, антикорупційна політика.

The article examines the content of the competence of the National Agency for the Prevention of Corruption and shows theoretical and practical aspects that require appropriate scientific research in order to increase the effectiveness of the activities of authorized entities, among which the National Agency for the Prevention of Corruption occupies a prominent place. It is demonstrated that in some cases the powers prescribed by the current legislation belong and are exercised exclusively by the mentioned body, and in some cases, the powers are distributed among other anti-corruption bodies. It was established that competence is a complex notion and is defined as powers, and therefore, as rights and obligations. The conducted analysis shows that the National Agency for the Prevention of Corruption has powers that can be combined into the following groups: control and supervision; organizational; coordination; jurisdictional. Determining the areas (functions) of the National Agency for the Prevention of Corruption, the opinion is substantiated that the activity of this body, unlike other anti-corruption bodies, is multifunctional and provides a significant number of areas of activity within the scope determined by the legislation. This determines their special importance in the process of implementation of the state anti-corruption policy. Based on the analysis of the powers of the National Agency for the Prevention of Corruption, an opinion is given on the expediency of combining the powers of the Agency into the following groups: control and supervision; organizational; coordination; jurisdictional. In view of the above, a conclusion is given concerning the need to develop and adopt the Law of Ukraine "On the National Agency for the Prevention of Corruption", which would include the analyzed groups of powers, the organizational structure, in particular the list of structural units of the body, their material and financial support, as well as the grounds and the types of legal liability of employees of the National Agency for making illegal decisions or committing other offenses.

Key words: administrative and legal status; corruption; competence; powers; National Agency for the Prevention of Corruption; anti-corruption policy.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток України характеризується переломними моментами, що насамперед пов'язані із запровадженням сучасних світових стандартів. Разом з тим, однією із перешкод для подальшого економічного розвитку країни є корупція, яку можна порівняти із онкологічною пухлиною суспільства та держави в цілому. Саме це і обумовлює розробку і запровадження спеціальних заходів (планів, стратегій, концепцій), що спрямовані на запобігання та припинення цього негативного соціального явища. Світовий досвід свідчить, що високі соціальні стандарти життя, стрімкі темпи економічного розвитку країни напряму пов'язані із ефективним запровадженням та реалізацією заходів щодо запобігання та протидії корупції.

За даними опитування населення, що проведене вітчизняними дослідниками, корупція, як і в 2021 році, посідає 3-тє місце серед основних проблем, перелік яких пропонувався респондентам для оцінки. Перше і друге місце у 2021–2022 році посіли висока вартість життя та воєнні дії. У 2022 році 64,2% населення вважає корупцію дуже серйозною проблемою. Цей показник статистично знизився після 2 років стабільності (зниження, порівняно з 2021 роком, становило 4,4 в.п.). За даними опитування

бізнесу, корупція, як і в попередньому опитуванні, посідає 2-е місце в рейтингу проблем: 55,2% опитаних підприємств вважають корупцію дуже серйозною проблемою. Порівняно з 2021 роком цей показник статистично значуще знизився на 18,1 в.п. (із 73,3%), утім, це зниження найімовірніше можна пояснити «масштабуванням» шкали оцінки проблем загалом в умовах війни.

Якщо говорити про показник сприйняття поширеності корупції загалом, то 81,1% населення та 69,2% бізнесу вважають, що корупція дещо або дуже поширена в Україні. Ці показники значуще зменшилися для обох аудиторій, при цьому зниження показника поширеності корупції в аудиторії бізнесу більш суттєве (мінус 14,8 в.п. для бізнесу і мінус 4,3 в.п. для населення). Загальні індекси сприйняття поширеності корупції за 5-бальною шкалою також знизився, порівняно з 2021 роком, і становлять 4,25 бала для населення (порівняно з 4,39 бала у 2021 році) та 3,98 бала для бізнесу (порівняно з 4,35 бала у 2020 році). Цікаво, що індекс сприйняття поширеності корупції в тій сфері, де, власне, працюють опитані підприємці, становить лише 2,17 бала за 5-бальною шкалою (порівняно з 2,25 бала у 2021 році) [1].

Розмір втрат держави, встановлених за три роки активної діяльності у направлених до суду кримінальних про-

вадженнях, перевищує 524 млн гривень. Загалом завдяки роботі системи антикорупційних органів задокументовано отримання хабарів на суму понад 41 млн гривень, арештовано майна загальною вартістю 186 млн гривень, до суду направлено понад 1,1 тис. обвинувальних актів щодо 1 тис. 412 осіб. Серед них обвинувачення стосовно: 1 заступника міністра; 1 держслужбовця категорії «А»; 2 суддів; 438 поліцейських; 33 прокурорів; 1 працівника ДБР; 13 працівників СБУ; 76 податківців; 125 митників; 99 прикордонників; 48 працівників Державної кримінально-виконавчої служби України; 128 працівників Державної лісової охорони; 107 військовослужбовців тощо [2].

Як зазначають вітчизняні експерти з питань запобігання корупції, у 2020 р. після різкого збільшення кількості справ про адміністративні правопорушення, що надійшли на розгляд суду у 2018–2019 рр., відповідний показник став скорочуватися: у 2020 р. майже на 25% менше справ, аніж у 2019 р. Таке скорочення відбулося насамперед за ст. 172-6 КУпАП, причинами цього можуть бути зменшення кількості публічних службовців, які зобов'язані подавати повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, зменшення кількості осіб, які несвоєчасно подають декларації, розподіл компетенції про складення протоколів між НАЗК та органами поліції. Якщо у 2019 р. відсоток осіб, на яких накладені адміністративні стягнення, як і у 2018 р., був на рівні 50%, то у 2020 р. збільшився майже до 64%, хоча в абсолютних показниках кількість осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності, знизилася. Такі зміни пов'язані з наведеним вище загальним скороченням кількості справ, що надійшли на розгляд.

Залишається значною кількість закритих справ. Більше чверті справ закривається через відсутність складу чи події адміністративного правопорушення, хоча вибірковий аналіз судових рішень свідчить про наявність випадків очевидної безпідставності таких висновків суду. У 2020 р. судді, посилаючись на Рішення КСУ 13-р/2020, часто безпідставно закривали справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Завдяки законодавчим змінам, внесеним у 2019 р., у 2020 р. дещо скоротився відсоток проваджень, закритих через закінчення строків для накладення адміністративного стягнення, хоча такі випадки все ще залишаються поширеними і потребують подальших змін до ст. 38 КУпАП. Постійно зростає відсоток справ, закритих через малозначність.

Наголосимо, що навіть у тих випадках, коли суд першої інстанції накладає адміністративне стягнення, більше половини таких рішень скасовується під час апеляційного перегляду і відповідні справи закриваються. Причинами цього є наявність права апеляційного оскарження рішень лише у сторони захисту, прокурорський нагляд на практиці не є дієвим, апеляційні суди приймають остаточні [3].

За даними опитування населення, серед усіх типів корупції найбільш серйозною проблемою респонденти вважають політичну корупцію на найвищому рівні (86,9% назвали корупцію в Уряді чи Верховній Раді серйозною або дуже серйозною проблемою). На другому – корупція у бізнесі (з показником 79,6%), а на третьому – повсякдення побутова корупція (68,7%).

Оцінка серйозності типів корупції у 2022 році дещо знизилась: для всіх трьох типів спостерігається статистично значуще зростання часток відповідей «не серйозна» та «частково серйозна, частково ні» з одночасним зменшенням часток відповідей «скоріше серйозна» та/або «дуже серйозна». Утім, лише оцінка побутової корупції у 2022 році повернулася на рівень 2020 року. Оцінки політичної корупції на найвищому рівні та корупції у бізнесі хоч і покращилися порівняно з оцінками 2021 року, але не досягли рівня 2020 року [1].

Таким чином, наведена вище навіть поверхнева оцінка критичності рівня корупційності у сфері публічних відносин, свідчать про необхідність подальших наукових роз-

робок антикорупційних заходів, їх правового та організаційного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оптимізації механізму запобігання корупції, усунення її причин та підстав, складала предмет дослідження багатьох вчених, серед яких: М.Ю. Бездольний, О.І. Безпалова, Д.В. Гудков, О.В. Джафарова, І.А. Дьомін, Д.Г. Заброна, В.А. Завгородній, А.О. Кладченко, О.В. Клок, Ю.В. Коваленко, Ю.М. Комаров, В.Г. Козленко, В.І. Литвиненко, С.В. Петков, Т.А. Плугатар, С.С. Рогульський, С.В. Рівчаченко, О.П. Рябченко, Д.О. Сіренко, О.В. Ткаченко, Р.М. Тучак, О.С. Шатрава, Т.В. Хабаренко, та ін. Разом з тим, наукові пошуки зазначених вище вчених торкалися, здебільшого, дослідження причин та наслідків корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, тоді як правовий статус Національного агентства з питань запобігання корупції, зазнавши кардинального оновлення, залишився поза увагою науковців. У свою чергу, вказаний недолік спричинив методологічні проблеми у системному дослідженні корупції, що потягнуло за собою послаблення правової та інституційної складових у правовому статусі Національного агентства з питань запобігання корупції.

Мета запропонованої наукової статті є дослідження складових компетенційного блоку Національного агентства з питань запобігання корупції.

Виклад основного матеріалу. Піддаючи дослідженню обраний нами предмет, а саме правовий статус Національного агентства з питань запобігання корупції бачимо, що в одних випадках повноваження, що визначені у законодавстві належать та реалізуються виключно даним органом (зокрема, забезпечення ефективності діяльності превентивних антикорупційних інституцій; здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб; підвищення рівня доброчесності та добропорядності чиновників; проведення перевірок щодо підготовки, виконання та реалізації антикорупційних програм тощо), в окремих випадках повноваження розподілені між іншими антикорупційними органами, зокрема: проведення службового розслідування з метою встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного пов'язаного з корупцією правопорушення [5]. Дана норма має суттєве значення, оскільки в ній підкреслюється необхідність в ефективній взаємодії Національного агентства з питань запобігання корупції з іншими органами публічної адміністрації з питань запобігання корупції.

Аналізуючи зміст наукових досліджень, що присвячені різним аспектам діяльності органів публічної адміністрації щодо запобігання корупції можна прийти до висновку, що вчені штучно «створюють» дискусійну площадку з приводу окремих теоретичних дефініцій. Так, зокрема О.В. Іванов у дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правовий статус Національного агентства з питань запобігання корупції» досліджує зміст поняття «компетенція» та «повноваження» [6, с. 133–156]. Вченим було здійснено декілька висновків, зокрема:

– по-перше, функції й повноваження є сукупність окремих прав та обов'язків, які, в свою чергу, становлять компетенційні основи органу публічної влади в межах окремого напрямку, то й аналіз цих елементів адміністративно-правового статусу необхідно так побудувати, щоб найбільш якісно та чітко виокремити основні аспекти досліджуваного питання;

– по-друге, компетенція Національного агентства з питань запобігання корупції – це комплекс функцій держави у сфері формування та реалізації антикорупційної політики в Україні, запобігання та виявлення корупції, протидії політичній корупції, врегулювання питань кон-

флікту інтересів, контролю та перевірки декларування посадових осіб уповноважених владних суб'єктів держави, а також повноважень, закріплених його правами та обов'язками, що визначають межі застосування антикорупційних засобів для виконання покладених на нього законодавством функцій;

– по-третє, повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції є сукупністю прав та обов'язків органу виконавчої влади, закріплених з метою забезпечення здійснення антикорупційних функцій та завдань щодо формування та реалізації антикорупційної політики в Україні, запобігання та виявлення корупції, протидії політичній корупції, врегулювання питань конфлікту інтересів, контролю та перевірки декларування посадових осіб уповноважених владних суб'єктів держави у межах, визначених законом;

– по-четверте, до складу компетенції належать: об'єкт діяльності, сукупність повноважень, наданих для реалізації функціонального призначення, відповідальність за їх виконання [6, с. 136].

Вбачається, що запропонований авторський підхід насамперед створює теоретичну плутанину, адже зміст поняття, що визначається не включає елементи, які визначені пізніше. В нашому випадку, це компетенція та повноваження. Крім того, наведені погляди щодо визначення вказаних понять містять логічні помилки, зокрема: «підміна поняття (тези)», «уточнюючі висловлювання, що суперечать одному з висловлювань».

Академік В. Б. Авер'янов у науковій праці «Виконавча влада і адміністративне право» ще у 2002 році зазначав, що «компетенція це комплексне поняття і визначається як повноваження, а отже, як права і обов'язки, що закріплюються у відповідних законодавчих актах, та за допомогою власне яких і реалізується діяльність органу виконавчої влади» [7, с. 233]. Нажаль, О.В. Іванов на сторінках свого дослідження, лише фрагментарно цитує погляди В. Б. Авер'янова, без системного аналізу.

І нарешті, останнім часом, у наукових публікаціях йде мова про наявність кризи у галузевій науці. Це перш за все пов'язане із тим, що значна кількість наукових досліджень та запропонованих у них наукових висновків насамперед, мають суто теоретичну спрямованість, та не можуть бути впроваджені в практичну діяльність з різних причин. Важливими завданнями будь-якого наукового дослідження повинно бути удосконалення діяльності органу публічної адміністрації, внесення реальних пропозицій щодо удосконалення законодавства, а не створення теоретичної плутанини.

Постановка і вирішення проблеми підвищення ефективності діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції, насамперед пов'язані з уточненням напрямів (функцій) діяльності та особливостей компетенції даного органу публічної адміністрації – оскільки саме цей елемент у своїй цілісності визначає спрямованість діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції.

Визначаючи напрями (функції) діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції варто зазначити, що діяльність даного суб'єкту, на відміну від інших органів запобігання корупції, є багатофункціональною і забезпечує у визначеному законодавством обсязі значну кількість напрямів діяльності. Цим визначається їх особливе значення у реалізації державної антикорупційної політики.

Отже, аналіз нормативно-правових актів, норми яких регулюють правовий статус Національного агентства з питань запобігання корупції свідчить, що реалізація функцій щодо формування та реалізація державної антикорупційної політики зумовлює виконання таких повноважень:

– розроблення проектів Антикорупційної стратегії та державної програми з її виконання, здійснення моні-

торингу, координації та оцінки ефективності виконання Антикорупційної стратегії;

– підготовка та подання в установленому законом порядку до Кабінету Міністрів України проекту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики;

– формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проектів нормативно-правових актів з цих питань;

– організація проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції;

– координація виконання міжнародних зобов'язань у сфері формування та реалізації антикорупційної політики, співпраця з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями в межах своєї компетенції;

– обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями;

– створювати комісії та робочі групи, організовувати конференції, семінари і наради з питань запобігання і протидії корупції.

Реалізація функцій із спрямування і координації діяльності органів публічної адміністрації з питань запобігання політичній корупції зумовлює виконання таких повноважень:

– координація та надання методичної допомоги щодо виявлення державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування корупційних ризиків у своїй діяльності та реалізації ними заходів щодо їх усунення, у тому числі підготовки та виконання антикорупційних програм;

– координація в межах компетенції, методичне забезпечення та здійснення аналізу ефективності діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;

– погодження антикорупційних програм державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, розробка типової антикорупційної програми юридичної особи;

– організація підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації з питань, пов'язаних із запобіганням корупції, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадових осіб місцевого самоврядування;

– надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб, застосування інших положень цього Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів, захисту викривачів;

– затверджувати методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, проводити аналіз антикорупційних програм органів влади та надавати обов'язкові для розгляду пропозиції до таких програм.

Реалізацію функцій з організації роботи щодо запобігання та виявлення порушень вимог антикорупційного законодавства зумовлює виконання таких повноважень:

– отримувати та розглядати повідомлення, здійснення співпраці з викривачами, участь у забезпеченні їх правового та іншого захисту, перевірка дотримання законодавства з питань захисту викривачів, внесення приписів з вимогою про усунення порушень трудових (звільнення, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) та інших прав викривачів і притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав, у зв'язку з такими повідомленнями;

– інформування громадськості про здійснювані Національним агентством заходи щодо запобігання корупції,

реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції;

– забезпечення ведення Єдиного порталу повідомлень викривачів, Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

– залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики;

– одержувати в установленому законом порядку за письмовими запитами від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, необхідну для виконання покладених на нього завдань;

– мати безпосередній автоматизований доступ до інформаційно-телекомунікаційних і довідкових систем, реєстрів, банків даних, у тому числі тих, що містять інформацію з обмеженим доступом, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, користуватися державними, у тому числі урядовими, засобами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;

– вносити приписи про порушення вимог законодавства щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог та обмежень, захисту викривачів;

– звертатися до суду із позовами (заявами) щодо визнання незаконними нормативно-правових актів, індивідуальних рішень, виданих (прийнятих) з порушенням встановлених цим Законом вимог та обмежень, визнання недійсними правових актів, укладених внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;

– ініціювати проведення службового розслідування, вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, надсилати до інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції матеріали, що свідчать про факти таких правопорушень;

– складати протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції Національного

агентства, застосовувати передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Реалізація функції щодо моніторингу дотримання законодавства із запобігання та виявлення корупції, а також конфлікту інтересів та інших обмежень зумовлює виконання таких повноважень:

– аналізувати стан запобігання та протидії корупції в Україні, діяльності державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії корупції;

– здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та притягнення до них осіб.

Реалізація функції щодо здійснення фінансового контролю та моніторингу способу життя зумовлює виконання таких повноважень:

– здійснення контролю та перевірки декларацій суб'єктів декларування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя суб'єктів декларування;

– здійснення у порядку та в межах, визначених законом, державного контролю за дотриманням встановлених законом обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням політичними партіями коштів, виділених з державного бюджету на фінансування їхньої статутної діяльності тощо [8].

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що Національне агентство з питань запобігання корупції має повноваження, які можна об'єднати у такі групи: контрольно-наглядові; організаційні; координаційні; юрисдикційні.

Зважаючи на вище зазначене, обґрунтовано висновок про необхідність розробки та прийняття Закону України «Про Національне агентство з питань запобігання корупції», який би і увібрав досліджувані нами групи повноважень, організаційну структуру, зокрема перелік структурних підрозділів, їх матеріальне та фінансове забезпечення, а також підстави та види юридичної відповідальності працівників Національного агентства за прийняття неправомірних рішень чи вчинення інших правопорушень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корупція в Україні 2022: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування населення та бізнесу. <http://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/1f23b766-e031-4c3f-81a4-0167b4f93116.pdf> (дата звернення: 06.04.2023).
2. ДБР звітує: Держбюджету України завдано 524 мільйони гривень збитків через корупційні злочини URL: <https://dbr.gov.ua/news/dbr-zvituє-derzhbyudzhetu-ukraini-cherez-korupcijnij-zlochini-zavdano-524-milijoni-griven-zbitkiv> (дата звернення: 06.04.2023).
3. Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики / О. Калітенко, О. Лемєнов, Б. Малишев, А. Марчук, К. Сердюк, Р. Сіверс, М. Хавронюк, В. Чумак ; за заг. ред. М. Хавронюка. К. : Мишалов Д. В., 2021. С. 225. URL: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2021/11/Alternative_Report_2021.pdf (дата звернення: 06.04.2023).
4. Corruption perceptions index. Transparency International URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl> (дата звернення: 06.04.2023).
5. Галина М. Олексій Х. Взаємодія антикорупційних органів України під час розслідування кримінальних проваджень. *Вісник АПСВТ*. – 2019. – № 2 URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_2_2019-56-65.pdf (дата звернення: 06.04.2023).
6. Іванов О. В. Адміністративно-правовий статус Національного агентства з питань запобігання корупції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2019. 304 с.
7. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. 668 с.
8. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1700-VII / *Верховна Рада України* : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/ed20141014> (дата звернення: 06.04.2023).